

ھىزبە شىعەكان نفوز و پىگەى خۇيان لەناو جەماوەرى ئەو وڵاتە لە بەغدا و لە باشوورى عىراق وردە وردە لە دەست دەدەن

وتووێژى گۇفارى شەقام لە گەل ھاورى ئىبراھىمى عەلىزادە سكرتېرى كۆمەلە

روونكردنەوہ:

ئەم بابەتەب خوارەوہ دەقى وتووێژىكى ھاورى ئىبراھىمى عەلىزادە لە گەل گۇفارى شەقام كە لە رىكەوتى 2007/11/۱۲ و پىش ھېرشى توركىيە بۇ كوردستانى عىراق كراوہ و لە ژمارە 98ى ئەو گۇفاردە لە چاپ دراوہ. ئىمە لە بەر گرىنگى بابەتەكانى سەرەراى تىپەربوونى ماوہىەك بەسەرىدا، بلاكردنەوہى لە پىشپەرەدا بەسوود دەزانىن.

شەقام/ ئىستا خەرىكە ئىران دەپتە مەيدانى يەكلاکردنەوہى كىشەكانى ئەمريكا و ئىران و چاودىران پىيانوايە نزيك بۆتەوہ بۇ لىدانى ئىران، بۆچونى ئىوہ لەو بارەيەوہ چىيە؟

عەلىزادە/ بە دواى بلاوونەوہى راپورتى دەزگانى زانىارى ئەمريكا، لە سەر وردەكارىيەكانى پرۆژەى ئەتۆمى كۆمارى ئىسلامى ئىران، ئەگەرى لىدانى ئىران لە لايەن ئەمريكاوہ لەچاو جارەن گەلنىك كەمترىش بۆتەوہ. ئەمريكا ئىستا لەھىچ رويە كەوہ لە ھەلومەرجىكدا نىيە كە ئەو شەرە دەست پى بكات، يان باشتەر بلىين لە ھەلومەرجى ئىستادا پىويستى بەوہ شەرە نيە، بۇ ئەوہى بتوانىن رادەى توندبوونەوہى ناكۆكىەكانى ئىران و ئەمريكا بەوردىي ھەلبەسەنگىنين و ئەوجار لە سەر ئەگەرى لىدانى ئىران پىشپىنيەكى وردتر بكەين، پىويستە بزانىن ئامانجەكانى دوولايەنى ئەم كىشەيە چىن و تاچ رادەيەك ئەو ئامانجانە دەتوانن لە رىگاي شەرەوہ بەدىيىن، دەولەتى ئەمريكا بەدواى كۆتايى دەورەى شەرپى سارد و ھەلەوہشەنەوہى يەكىتى سۆقيەت، فورسەتتىكى باشى بۇ ھەلگەوت و لە شەرپى نازادکردنى كويت دا لە دەسەلاتى سەدام جىگا وشوئىنى خۇى وەكوو زلھىزى يەكەم لە رووى سەربازىيەوہ نىشان داوداچار لەشەرپى ئەفغانستان لەشەرى رووخانى رزىمى سەدام دا ئەو جىگا وشوئىنى تەئكىد كەردەوہ. ئىستا و لەكىشەى ئىراندا كاتى ئەوہ ھاتوہ كە بەرھەمى ئەو زەبروزەنگ نواندنەى ھەلگىرتەوہ بۆيە شەرپىكى راستەوخۆ بەرادەى ئەوكات پىويست نيە و ئىستا دەيھەوى لە گەل ھىزەكانى دەسەلاتدار لەو ناوچەيە سازشى پىويست بكا و يان ناچارىان بكا بە سەردانەواندن، دەولەتى ئىرانىش دەيھەوى وەكو ھىزىكى دەسەلاتدار لەو مەنتەقەيە جىگا

وشوئىښكى جىگه وتوى له ديارى كړدى چاره نووسى سياسى ناوچه كهدا بو بهرهمى بناسن و ريگه ي پي بدن بچيته ناو ريځراوى بازرگانى جيهانيه وه و بو مانه وهى له سهر حوكم، زهمانه تى پيوستى پي بدن.

له كاتى ليدانى عيراق وجهنگى نازاد كړدى كوهيت له دست رژيمى سهدام له سالى 1991 و دواچار جهنگى رووخاندنى سه دام له سالى 2003 دا نامانجه كانى همريكا ته نيا دهيتوانى له ريگاي شهره وه جيبه جى بكرى. سازش و سهردان هواندى سه دام به تايه تى نه و كات نه يدهتوانى نامانجه كانى همريكا به دى بينى، كه چى ئيستا دهتوانى وان به ييت.

به له بهر چاوگرتنى نه و گيرو گرفتانه ش كه ئيستا همريكا له عيراق و نه افغانستان له گه لى بهر هوروه، ئيتر بو همريكا به رپا كړدى شهرپكى ديكه كه دهتوانى به چهندين قات قورستر وپر له زهره رو زيانتر بى پيوست نيبه، دهوله تى همريكا پيوستى به نمايشدانى زهره ييه تى خوى له به كار هيتانى هيز بو كو تايى هيتان به سهره رو يى نه يارانى خوى هه بو، كه هه ليه تى نه وه ش جيبه جى بو.

ئيمكانى ليدانى ئيران ته نيا له يه ك حاله تدا زياد دهكا، كه نه و يش نه و كات يه كه دهوله تى همريكا له عيراق خوى به شكست خواردو و بزاني، له م سوره تدا مه يل به ماجراجويى له ناو ده ستگاي دهوله تى همريكادا به هيزتر ده بى.

شهام/ توركيه چاوهروانى په لاماردانى ئيرانه له لايهن همريكا وه و نه و كات هيرشه كانى خه ستر ده كات بو سهر (PKK)، نه م مه سه له يه تا چهنده له كوردستان راسته؟

عه ليزاده/ هيرش كړدى توركيه بو سهر بنكه كانى (pkk) له كوستانه كانى قهنديل رووداويكى تازه نيبه، نه رته شى توركيه له رابردو ودا گه لىك جار نه و كار هى كړدوه (pkk) له توركيه له 1983 تا ئيستا بهر ده و امه و بو ته به شىك له واقعيى سياسى له توركيه، گه و ره كړدنه وه و پروپا گنده كړدى له و كات هدا مه به ستى سياسى تايه تى ترى له پشته وه يه، نه و كيشه يه دهتوانى هه ميشه بيانويه ك بى بو ده ست تيهوردانى توركيه له كاروبارى كوردستانى عيراقدا، بيگومان له كاتى قولتريوونه وهى نه زمه كه و بهر يابونى شهرپكى ديكه له ناوچه كه، له وانه يه دهوله تى توركيه ش وه سه سه بى كه زياتر ده ست له كاروبارى كوردستانى عيراق به گشتى وهرېدا.

به لام ئيستا دهوله تى توركيه ش فزانيجك له ليدانى ئيران له لايهن همريكا وه ناكات و بو ده ست تيهوردانى له كاروبارى كوردستان وعيراق ش ماتلى هيرشى همريكا بو سه ر ئيران نيه و له ريگه ي جوراچوره وه بهر ده و ام خه ريكه.

شهام/ گوايه (CIA) نه ك حكومه تى همريكا داواى هاوكارى بى له ئيوه كړدوه و هاوكارى شى پيشكه ش كړدوون، هه لويستى ئيوه چون ده بيت له م كات هدا؟

عه ليزاده/ (CIA) هيج په يوه نديه كى به ئيمه وه نه گرتوه، به حوكمى نه وهى ئيمه له ناوچه يه كدا چالاكيان هه يه كه تا راديه ك سوپاى همريكا ش حزوورى هه يه، ناساييه نه گه ر فه رمانده يى نه رته شى همريكا له و ناوچه يه هه ولېدات بزاني هيزه كانى چه

کداری جیگیر لهو ناوچه یه کین و ئامانجیان چییه، بهو پییه له لایه ن فرماندهیې ئه رته شی ئه مریکا له عیراق په یوه نندیش به ئیمه وه گیراوه، به لام ئیمه نه له گه ل سوپای ئه مریکاو نه له گه ل هیچ ده زگایه کی تری سهر به ده وله تی ئه مریکا، هیچ چه شنه هاوکاریمان نه بوه و هیچ چه شنه یارمه تییه کیشمان پیشکش نه کراوه و داوای هیچ چه شنه هاوکاریه کمان نه کروه.

شه قام / وه زعییه تی عیراق پاش چندد دانیشتنیکی نیوان ئه مریکا و ئیران ئارام بو ته وه، ئه م هاوکیشه یه مانای چییه؟ نایا دریزه ده کیشی؟

عه لیزاده / ههر له سه ره تای ساله کانی ده یه ی نه وه دی زاینیه وه ئیران و ئه مریکا له عیراق به رده وام هم هاوکاریمان بوه و هم کیشه و ناکوکی، ئه وه کو ماری ئیسلامی بوو که حزبه شیعه کانی عیراقی هاندا پی بنینه بواری هاوکاری له گه ل ده وله تی ئه مریکا له دژی رژیمی سهدام، دواي روخاندنی سهدامیش چه ندین حزبه شیعه ی عیراق هاوئا ههنگ و هاوکار بوون له گه ل ئه مریکا ههر بهو راده یهش ره زامه نندیی کو ماری ئیسلامییا له سهر بوو، به لام له هه مانکاتدا ئه وه مه یدانای مملاتییه کی واقعی بوو، وه رگرتنی ئیمتیاز بوو.

کو ماری ئیسلامی خوازیاری ئه وه یه که حزبه شیعه کان ده ورئکی زورترین له ده سه لاتی سیاسی عیراقدا پې بدری و پیکه پنانی هاو سه نگییه کی باشتر یارمه تی ئه و حزبانه ددها، ئه وه ی له کیشه ی عیراقدا کو ماری ئیسلامی نیگه ران ده کا ئه و واقعییه ته یه که حیزبه شیعه کان خه ریکن نفوز و پیگه ی خو یان له ناو جه ماوه ری ئه و ولاته له به غدا و له جنوبی عیراق ورده ورده له ده ست ددهن، چونکه له راستیدا ده سه لاتی ئه و حزبانه له و ناوچانه ی جنوب نه توانیویه تی لانیکه می ژبان و خزمه تگوزاری سهره تایان بو دیاری بکات و نه لایه نی که می ئاسایش لیره دایه که کو ماری ئیسلامی هه ولده دا له سهر بناغه ی په ره پیدانی نه فره تی ئایینی له نیوان شیعه و سونیدا، خه لکی شیعه له ده وری حزبه کانیا ن رابگری و ژیر به ژیر هانده ری کاری توند په وانه ی شیعه کان له دژی سونیه کانه، له و لاشه وه ناسیو نالیسته کانی عه رب و ئه لقاعیده له ولاتانی عه ربیه وه یارمه تی ددرین ههر به هه مان مه به ست ئه و دوژمنایه تییه به رده وام قولتر ده که نه وه.

ئه گه ر کو ماری ئیسلامی بییه وی راده ی زهختی ئه مریکا له سهر خو ی که مکاته وه رینگایه کی نییه غه یری ئه وه ی که هانده ری حزبه شیعه کانی عیراق پی بو ئه وه ی که به به شیکی که متر له ده سه لات له و ولاته رازی بن. بواری ده سه لاتی کو ماری ئیسلامی له کاروباری عیراق پی سنورنیه به لام بو به شه که ی خو ی سه ره نه نجام ناچاره له گه ل ئه مریکا بسازی و ورده ورده خه ریکه ئه و ره وته ده گرتته بهر.

شه قام / پژا ده یه وه ی رو لی تاکه حزبی چه کداری کوردستانی ئیران بگری و ئه مریکاش هاوکاری ده کات، نایا پژا هیریکی جه ماوه ربیه و مه ترسی دروستناکات له سهر رو لی ئیه؟

عەلپزادە/ لێردا دوو مەسەلەى جىاواز ھەيە، يەكيان ئەوھى كە حزبىكى سىياسى تازە پىچ بنىتە سەرگۆرەپانى خەباتى سىياسى لەكوردستانى ئىران، كە پژاك يەكئىك لەوانە ئەمە روداوىكى گەلئىك ئاساييە، دلىيان كە بە ھەلگەردنى چكۆلەترىن شەنبەى ديموكراسى لەكوردستان گەلئىك حزبى سىياسى دىكەش سەر ھەلئەدەن بەلام خالى دووم ئەوھى كە لە روانگەى ئىمەوھ چالاكى چەكدارى ئىستاي پژاك لەسەر سنوورەكان، ھەرەكەتىكى رەسەن نىيە و زيان بە بەرژوھەندىبى خەباتى خەلكى كوردستانى ئىران دەگەيەن.

(كۆمەلە) خاوەنى پىگەى بەھىزى كۆمەلەلایەتى خۆبەتى وھىزە ناسىۆنالىستەكانى كوردستان لەم بابەتەوھ نەيانتوانىوھ مەترسى بۆ دروستكەن و بۆ پژاكىش لام وايە ھەروا دەبى.

شەقام/ پەرش وىلاوترىن ئۆپۆزسىۆنى كوردى، لەكوردستانى خۆرھەلاتە و ھەمىشە باس لەبەرەى كوردستانى دەكرىت، گە چى لە عەمەلەدا ھىچى بۆ ناكەن، بۆچى؟

عەلپزادە/ بوونى چەندىن رىكخراو لە نىو كۆمەلگايەكدا و لەنىو بزوتنەوھىەكى كۆمەلەلایەتيدا گەلئىك ئاساييە، كوردستانىش وھ كو ھەر كۆمەلگايەكى دىكە چىن و توپزى جىاوازو بەرژوھەندى جىاواز، مەيل وىوچونى سىياسى جىاوازی تىدايە، ئەگەر نە بونى ديموكراسى بۆ چالاكى سىياسى و يا نەبوونى كەشوھەواى لەبار بۆ گەشەكردنى رىكخراوھ مەدەنىيەكان، بەھوى زالبوونى سىستەمىكى دىكتاتورىيە بەسەر ئەو ولاتەدا رىگاي نەداوھ كە ئەو كۆمەلگايە بە رەوتىكى وھادا برۆا، بەماناى ئە وھ نىيە كە گوايا وھە ھەرەكەتىك بۆ كۆمەلگاي كوردستانىش پىويست نىيە.

ھەلئەت ئەو وتەيە بەو مانايە نىيە كە گوايا لەبەرەك ترازانى ھەرحزىيەك ئەمرو لەكوردستانى ئىراندا دەقاوھەق رەنگدانەوھى ئەو پىويستىيە كە باسەم كرد، بگرە زۆرەي ئەو كىشانەي كە ئەمرو لەنىو حزبەكاندا روودەدا بەھوى بى ئاسۆيى سىياسى و بى ئاكام مانەوھى ئەو سىياسەتانەيە كە گرتويانەتە بەر، ھەلئەت پىويستە كىشەى ھەركامىشيان لىك بدرىتەوھ و تايبەتمەندىە كانى بناسرى.

ئەوھى ئىستا بۆ كۆمەلگاي كوردستان گرنگە جىكەوتنى سەرەتايى ئازادى بى مەرجى ھەلسوورانى سىياسىيە بۆ ھەمووان، بەلئىدان بەكۆمەلگايەكە كە ھىچ ھىزىك بۆى نەبى لەدزى نەيارانى سىياسى خۆى لەناو ئۆپۆزسىۆندا چەك وتوندوتىزى بە كار بىنى، ھىچ بۆى نابى لەگەل رزىمى دەسەلاتەدار لەدزى ئەم ھىز و ئەو ھىز بسازى وھاوھەستى رزىم بكا، ئەگەر ئەو ھەلومەرجە داىبن بى كۆمەلگاي كوردستان لە فرەحزىيە بوون نەك ھەر زىيانىك نابىنى بەلكو بەرەوپىشيش دەروا.

ئەوھى كە بۆچى بەرەى كوردستانى پىك نايە، يەك ھۆكارى سەرەكى و چەندىن ھۆكارى لاوھكى ھەيە، ھۆكارە سەرەكىيەكە جىاوازی لە رىبازىك دايە كە ھەركام لەو حزبانە تەنانەت لە پىناوى خەبات لە دزى ستەمى نەتەوايەتى كە دەتوانى ئە نجامىكى كەم وزۆر ھاوھەش بى، گرتويانەتە بەر، ئەگەر لەسەر ئەم رىبازەى كە پىويستە ھەمووان پىكەوھ پىيدا برۆن رىككە وتن نەبى، پىكھىنانى بەرە ئىمكانى نىيە.

دەكرى كيشە لەسەر ئامانجى دوورتر دابنن بۆ ئەو كاتەى كە سەرکەوتن بە دەست بێ، بەلام ناكړى چەند هێز يەكگرتوو بن كەچى لە يەكەم هەنگاوياندا هەريەكەى بەرنگايەكدا برۆن، بۆ وینە لە كاتێكدا كە هێزێك تەقینەو بەكا لە شارەكانى كوردستان يان لەسەر سنوورەكان جموجۆلى چەكدارانە بەكا، هێزێكى ديكە ئەو ستراتېژو تاكتيكە بە زيانى خەلكى كوردستان هەلبەسە نكێنى، ئەمانە چۆن رێك بكەون؟ يان هێزێك پېيوابى دەبى خۆى بۆ خۆگونجاندن لە گەل سیاسەتى ئەمريكا لەناوچەكەدا رێكبغا و بچیتە ناوبەرەى چەند رێكخراوێكى گومان لێكراوى بى ريشە، بۆ ئەوێ بەخەيالێ خۆى هەلومەرجى گونجاوى لە ئاكامى سیاسەتى ئەمريكادا بۆ بخولقێ و هێزێكى تر بە ئەو سیاسەت و بۆچوونەبى، ئەمانە چۆن دەكرى لەناو بەرەيەكدا كۆبىنەو؟

جگە لەوێ چەندین هۆكارى لاوەكى هەيە وەكو روحيەى پوانخوازى، پېشخستنى بەرژووندى حزبى وشەخسى بەسەر بەرژووندى ندى جەماوەريدا، بەرەسمى نەناسىنى ئەو مەرجانەى لەمەر ئازادى دەست نەبردن بۆ چەك لە كيشە ناوخۆيەكاندا، دەست لەناو دەستى دوژمناندا بۆ لاواز كردنى نەيارانى سياسى ئەمانە هەموويان دەستيان داووتە دەستى يەك و رێگا نادەن كە حيزبە سياسىيەكانى كوردستان بەرامبەر بە رژىمى كۆمارى ئىسلامى، لەبەرەيەكدا كۆبىنەو.

شەقام/ لە هەمانكاتدا زۆرترين ئىنشعاب لەئێو ئۆپوزىسيونى كوردستانى ئێراندايە، هۆكارەكانى چىيە و تا چەند ئۆپوزىسيون بى هێز دەكات؟

عەلێزادە/ ئەگەر سەرچاوەى ئىنشعاب جياوازى لە بەرنامە و ستراتېژى سياسىدا بى، ئەگەر ئىنشعابەكان بە شپۆهى شارستانىيە و بە بى توندوتىژى و پېشيلكردنى مافى يەكتر و پېشيلكردنى رێككەوتنەكان بەرپۆه بچى بە پى قاعىدە نايت كەس پى سەغلت بى، بەلام ئەگەر جيابوونەو بە بى ناوەرۆكى سياسى لەسەر كيشەى شەخسى و دەسەلاتى ئەم و ئەو بى، يان لەسەر پېشيلكردنى ديموكراسى ناوخۆى حيزبى، گەندەلى دارايى و شتى ترى لەو چەشنە بى، ئەو بە ماناى ئەوێ يەكە حيزب نەك وەك رێكخراوێكى سياسى كە دەبى لە سەر ئەساسى بەرنامە و رېياز و ستراتېژ هەلبەسە نكێندى بەلكوو وە ك شەريكەيەكى بازارگانى چاوى لێكراو و كارى كردو ئەم جۆرە حيزبانە خۆيان بە بەرپرس و نازانن و لە ئىنشعابەكانياندا قسەيەك لە مافى جەماوەرێك كە سياسەتەكانى ئەو حيزبە كە كار دەكاتە سەر رەوتى ژيان و خەباتيان نيبە كاتێك كە مافى ئە ندامەكانيشيان باش ناپارێژن ئىتر جيابوونەو رودات، بەلى كۆمەلگای كوردستان لەم جۆرە حيزبەتيە زيان دەبينى.

شەقام/ ئايا كوردەكانى ئێران تا ئىستاش دەكرى وەكو بەهێزترین ئۆپوزىسيونى ناو ئێران بناسرێن يان رێكخراوى ترىش هەن؟

عەلێزادە/ جياوازى لەئێوان كوردستان و باقى شوپنەكانى ديكەى ئێران پېش ئەوێكە لە هەبوونى ئەم يان ئەو رێكخراوێدا بىندى لە بزووتنەو كۆمەلایەتيەكاندا دەبى بەدى بكرى، بۆ وینە ئەگەر لە كوردستان بەرامبەر بە دەسەلاتى رژىمى

ئیسلامی موقامهت ههیه له ناستی سهراسهریشدا شاهیدی بزووتنهوهی کریکاران، ژنان، خویندکارانی زانکوکان که به تایبه ت له چند سالی رابردودا پهرهیان نهستاندوه، ههلسهنگاندنی رادهی چالاکیی نه م حزب و نهو حزب له هه لومهرجی نه بوونی نازادیی هه لسوورانی سیاسی لهو ولاتیکدا و دیاریکردنی جینگا و شوینی واقعیی نهوان کاریکی ناسان نییه، به لام سهره رای نهوانه به تیرادیوی ده توانم بلیم که له سهرتاسه ری ئیران به کوردستانیشهوه کاریگری بالی چه پ و سو سیالیستیی ئوپوزیسیون به سهر نارهبازیه تیه کان و خهباتی جه ماوه ریدا له ههر لایه نیکی دیکه بهرچاوتره.

شه قام/ بهریتانیا ریخراوی موجهیدینی خه لقی له لیستی تیرورددا دهرهینا، مهبهست له مه چییه دهیانهوهی رولی پیدنهوه یان بوچی؟ ئیوه تاجه ند نامادهن نه گهر نه مریکا داوا بکات هاوکاریی موجهیدین بکه ن یان بهرهبه کی ئیرانی پیکینن؟

عه لیزاده/ موجهیدینی خه لک ریخراویکی سیاسی مهزه بهییه به برای من له هه لومهرجیکی شورشگپرانهدا له داهاتوی ئیران هیچ ریخراویکی مهزه بهی له سهر نه ساسی پشتگیری جه ماوه شانسی گه وره بوونهوه و به هیز بوون و گه وره بوون و نزیک بوونهوهی له دهسلات نییه. له حالیکدا بهریتانیا و نه مریکا و نه هیچکام له دهولته تی روظاوا سیاسه تی خو یان له سهر نه ساسی گورانکارییه کی رادیکال و به هیزی جه ماوه دانهمه زراندهوه، له هه مانکاتدا لام وانیه که بیانهوهی رولیکی گرینگ به م ریخراوهیه ش بدن، ناسایی کردنهوهی په یوهندی له گه ل ریخراوی موجهیدین و هه لگرتنی باری تیروریستی له سهریان به شیکه له فشاری سیاسی که دهیپینن بو رژیمی ئیران و به هیچ جوریک مانای نهوه نییه که حیساییکی تایبه تیان بو دهسلاتی داهاتوی موجهیدین کردیتتهوه.

شه قام/ دواين و سادهترین هه لوئستی حزبه که ی ئیوه چییه له سهر نه م سیناریویانه؟

عه لیزاده/ ئیمه دژ به ههر چه شنه ئالترناتیو سازکردن و پیکهینانی بهرهی دهسکردی نه مریکا و ههر زلهیژیکی گه وره دیکه یین و لامان وایه که جه ماوه ری خه لکی نازاد یخواز له ئیران به هیزی خو یان ده توانن رزگار بن و خو یان ته نیا سهرچاوهی دهسه لاتیکن که ده توانی ئالوگور له ژبانی داهاتویاندا پیکینن.
